

BARN OG LEK

Hvorfor leker barn?

Elisabeth Stølan

Kandidatnummer: 123

BACHELOROPPGAVE

BHBAC3920

Fordypning: Arbeid med barn i et internasjonalt perspektiv

Trondheim, Mai 2017

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen.

Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.



DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

INNHALDSFORTEGNELSE

Innledning.....	3
Teori	5
Begrepet lek.....	5
Egenverdi eller nytteverdi?.....	7
Forståelse og mestring	8
Lekens trygge ramme	9
Voksne og lek	9
Lek og kultur.....	11
Metode.....	12
Valg av metode	12
Forberedelser	13
Gjennomføring.....	13
Analyseprosessen.....	14
Metodekritikk	15
Etikk.....	16
Funn.....	17
Begrepet lek	17
Følelser i leken.....	18
Forståelse og mestring	18
Lekens trygge ramme	20
Voksne og lek	20
Drøfting	22
Begrepet lek	22
Følelser i leken	23
Egenverdi eller nytteverdi?	24
Forståelse og mestring	24
Lekens trygge ramme	25
Voksne og lek	26
Lek og kultur.....	28
Konklusjon	30

Referanser.....	31
Vedlegg	34
Vedlegg 1: Intervjuguide – Swaziland.....	34
Vedlegg 2: Intervjuguide – Norge	36
Vedlegg 3: Samtykkeerklæring	38
Vedlegg 4: Informasjonsskriv.....	39

INNLEDNING

Lek er et fenomen alle vet hva er og har erfaring med. Likevel sliter vi med å sette ord på hva det er. I Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (heretter referert til som Rammeplanen), nevnes ordet lek over 100 ganger, men det står ikke forklart hva det egentlig er. Det står at man skal ta vare på barns behov for lek, at leken har en egenverdi og at den er en uttrykksform og en læringsform for barn (2011, s.16). Voksne skal legge til rette for variert lek, og oppmuntre, støtte og inspirere barna i lek. «Late som»-lek nevnes spesielt, men hva med annen form for lek? Hva er lek, og hva mener vi når vi sier variert lek? Hører leken barndommen til, eller kan voksne også leke? Hvorfor leker egentlig barn?

Jeg valgte å skrive bacheloren min om temaet lek, fordi det er noe jeg finner interessant og noe man aldri blir utlært på. Jo mer jeg har fordypet meg i oppgaven min, jo flere spørsmål har jeg blitt nysgjerrig på. I løpet av mitt tredje år ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning var jeg på utveksling i Swaziland i det sørøstlige Afrika i tre måneder. Jeg hadde praksisen min ved en førskole der, i tillegg til at jeg gjennomførte en casestudie. Temaet mitt i caseoppgaven ble nettopp lek. Problemstillingen min i Swaziland var: «Hvilke tanker har barn på en førskole i Swaziland om lek?» Jeg valgte å fortsette å fordype meg i lek i bacheloren min også, fordi jeg fant det veldig interessant å forske på lek, og jeg satt fortsatt igjen med mange spørsmål etter å ha fullført casestudiet.

Det finnes veldig mye faglitteratur om lek, med mange forskjellige vinklinger. Mange teoretikere har prøvd å finne en tydelig definisjon på lek, men fortsatt har man ikke klart det, og det er fortsatt mange ulike måter å forstå begrepet på. Jeg hadde lyst til å finne ut hva barn mener om temaet, og gikk dermed rett til kilden: barna selv. Jeg gjennomførte barneintervju både i Norge og i Swaziland, i tillegg til at jeg observerte barn i lek og skrev ned praksisfortellinger. Barns perspektiv på leken er dermed det som står i fokus.

Jeg hadde først tenkt å skrive en komparativ studie hvor jeg så på de to kulturene opp mot lek, men det gikk jeg bort i fra da jeg fant det barna svarte mye mer interessant. Jeg ser derfor nærmere på hva barn legger i begrepet lek, voksne og lek, samt hvordan leken gir rom for å utforske og bearbeide forskjellige opplevelser, tanker og ønsker. Når jeg ser dette opp mot teori, er det flere av funnene mine som kan brukes til å diskutere det forskere har vært opptatt av. Problemstillingen min har blitt endret på flere ganger, først ut ifra funnene jeg fant i Swaziland, og deretter igjen ut i fra funnene i Norge. Jeg har vært innom «Hvorfor leker barn», «Hva tenker barn om hvorfor de leker» og «Hvilken betydning har leken i barns liv».

Det funnet jeg fordypet meg mest i er hva barn legger i begrepet lek, og derfor lyder den endelige problemstillingen min som følger:

Hvilke tanker har barn om hva det vil si å leke?

Jeg innleder med et teorigapittel hvor jeg belyser ulike sider ved leken fra forskjellige syn. Teorigapittelet er bakteppet for drøftingen og konklusjonen min. Videre gjør jeg rede for metodene jeg har brukt, hvordan jeg gjennomførte datainnsamlingen og analysen og retter et kritisk blikk på metoden. I funnkapittelet presenterer jeg svarene jeg fikk under intervjuene, samt praksisfortellingene jeg har samlet inn, alt sortert inn i tema. Deretter drøfter jeg funnene i lys av teori i drøftingskapittelet. Der har jeg samlet alle temaene fra både teori og funn og satt dem sammen til en helhet. Til slutt kommer konklusjonen min, samt vedlegg som inneholder intervjuguide, samtykkeerklæring og informasjonsskriv.

TEORI

Begrepet lek

Maria Øksnes sier at «det finnes [...] ingen absolutt nøytral og objektiv sannhet om barns lek; det finnes flere måter å forstå leken på» (Øksnes, 2011a, s.176). Leken er ifølge Øksnes og postmoderne syn en sosial konstruksjon, som påvirkes av mange ulike faktorer, som kultur, relasjoner, tid og sted. Det finnes derfor mange ulike forklaringer og teorier om hva lek er, som vil være i stadig endring i takt med faktorene som spiller inn.

Innenfor utviklingspsykologien er det vanlig å se leken i sammenheng med læring og utvikling, noe jeg går nærmere inn på i neste delkapittel. Lev Vygotsky mener at man ikke bare leker for å ha det gøy, men at man ønsker å utvikle seg og å oppnå mål, og leken blir et sted hvor man kan gjøre nettopp det (Larsen, 2015, s.181). Innenfor hermeneutisk og fenomenologisk teori er det derimot vanlig å se leken som en kaotisk prosess, et irrasjonelt fenomen, fremfor at den skal føre til utvikling (Øksnes, 2011a, s.184-185). Herunder kommer blant annet teoretikere som Sutton-Smith, Nietzsche, Bakhtin og Gadamer. De mener at det er viktig å erkjenne at innimellom handler lek kun om det karnevalske: det å tulle, tøyse og le (Øksnes, 2011b, s.23). Sutton-Smith er også kjent for å omtale leken som flertydig, eller mangfoldig, altså at det ikke finnes én definisjon på lek, eller én måte å leke på (Øksnes 2011b, s.23).

Det finnes en del kjennetegn ved leken som de fleste lekeforskere er enige om, og disse kan fungere som kriterier for at noe skal kunne kalles lek (Öhman, 2012, s. 76). Leken er spontan og frivillig, man må selv ha lyst til å leke der og da, dersom noen tvinges til å leke kan det ikke kalles lek. Leken kan ikke planlegges, men man kan sette av tid og rom til den. Lek er noe som er morsomt, og noe som får barna til å være aktive med hele seg, både med kroppen og med sansene (Öhman, 2012, s.77). Et annet kjennetegn, og kanskje også et av de viktigste, er at leken er et mål i seg selv, den har en egenverdi. Indre motivasjon hos barnet blir dermed viktig i leken, barnet leker ikke fordi det føler et ytre press for å lære å samarbeide eller for å utvikle seg motorisk, men rett og slett fordi det har lyst til å leke og ha det gøy. Leken gir også barnet en følelse av kontroll, ved at barnet klarer mer, og bestemmer mer enn det gjør i virkeligheten. Barn har en viss kontroll over sin egen lek, samtidig som man må samarbeide med andre, både barn og voksne (Öhman, 2012, s.78). Birgitta Olofsson

nevner også de samme kjennetegnene på lek, og påpeker at alle må være tilstede for at noe skal være lek. Alene vil kjennetegnene kunne beskrive mange forskjellige lystbetonte aktiviteter, men kombinasjonen av dem avgrenser leken fra annen virksomhet (1993b, s.17).

Lek forbindes tett med vennskap, fellesskap og positive følelser (Nicholson, Shimpi, Kurnik, Carducci & Jevgjovikj, 2014, s.141). Når barn som er gode venner leker sammen, har de enklere for å forstå hverandres synspunkter, er mer samarbeidsvillige og løsningsorienterte og klarer å holde på et leketema lenger enn barn som ikke er gode venner (Hoyte, Degotardi & Torr, 2015, s.145). I tillegg til glede og andre positive følelser, beskriver Øksnes spenning, og til en viss grad redsel, som viktige aspekter i lek. Barn søker stadig mer spenning og større utfordringer i leken, som gir dem økt mestrings- og ferdighetsfølelse. Dette er i tråd med Csikszentmihalyis teori om flytsonen, som går ut på at man må ha utfordringer tilpasset ferdigheter for å verken kjede seg eller føle stress (Øksnes, 2011b, s.23). Hans-Georg Gadamer mener også at risikoen har en stor plass i leken, og at det er nettopp den som gjør at vi blir tiltrukket av lek (2010, s.137).

Øksnes har bedt barn forklare hva lek er, og kommet frem til at barn skiller mellom lek og arbeid. Når barn selv får velge hva de skal gjøre er det lek, mens når voksne har bestemt en aktivitet er det arbeid (Øksnes, 2010, s.70). Den samme aktiviteten kan dermed være både lek og arbeid, avhengig av om barnet selv har valgt å holde på med den eller ikke (2010, s.71). Når man gjør leken om til et redskap for å oppnå et mål, slutter det mest sannsynlig å være lek, og blir en pedagogisk aktivitet, noe barn klassifiserer som arbeid (Øksnes & Sundsdal, 2014, s.51). Hva slags innstilling barnet har til aktiviteten har dermed mye å si for om det er lek (Øksnes, 2010, s.71). Også teoretikeren Bateson omtaler leken som en mental innstilling, noe man selv velger å gå inn i og som skiller seg fra andre situasjoner (Bateson i Olofsson, 1993a, s.11). Lek beskrives som en egen verden som barn kan gå inn og ut av etter behov. (Olofsson, 1993a, s.11). Med grunnlag i dette kan man si at lek er både noe man gjør og noe man opplever. Lek er noe som bare skjer, som trekker oss inn og «fanger» oss (Øksnes, 2011a, s.188).

Tonje Tronesvold stiller seg kritisk til å anse frivillige aktiviteter, som spill og perling, som lek, fordi det ofte er en «riktig» og en «gal» måte å gjøre det på, man må for eksempel følge spillereglene i et brettspill. Hun mener dette motstrider konseptet om at det ikke finnes noen «riktig» og «gal» måte å leke på, noe hun anser som viktig for at det skal kunne kalles lek (2013, s.78). Hun påpeker selv svakheten ved dette, nemlig at regellek regnes for å være

lek til tross for at den også inneholder spesifikke regler (2013, s.79). Også Olofsson sier slike aktiviteter ikke dekkes av begrepet, da hun mener at «å late som» må være tilstede for at det skal kunne kalles lek. Dersom barnet leker med perlingen er det lek, men ellers er det kun en lystbetont aktivitet (1993b, s.17).

Språk har en del å si for hvor vidt spekter begrepet lek dekker (Larsen, 2015, s.176). I skandinaviske språk sier vi at vi *leker* en lek og vi *spiller* er spill. Dette gjør at man kanskje ikke automatisk regner spill for å være lek. På engelsk bruker man derimot verbet *play* om både lek og spill.

Det er vanlig å dele leken inn i ulike kategorier. Margareta Öhman har en inndeling som ser slik ut: bevegelseslek, konstruksjonslek, sosial lek og rollelek. Hun peker imidlertid på at barns lek ofte er en blanding av flere kategorier (2012, s.78). Ole Fredrik Lillemyr har en litt annen inndeling: sansemotorisk lek, rollelek, regellek, bevegelseslek, konstruksjonslek og databasert lek (2011, s.38). Olofsson ser det som problematisk å dele leken inn i kategorier, fordi leken lar seg ikke fange i båser med bestemte kriterier, da det er for mange ulike faktorer som spiller inn i hver enkelt leksituasjon (1993b, s.26).

Egenverdi eller nytteverdi?

I senere tid er det blitt diskutert mye rundt formålet med leken. Mange argumenterer for at leken skal føre til noe, at den skal ha en nytteverdi. For barna selv, derimot, er det leken i seg selv som er målet, det å ha det gøy – gjerne i samspill med andre (Kibsgaard, 2014, s.354). Dette kaller vi lekens egenverdi. Forskning viser at barn utvikler seg på alle områder gjennom lek (Askland & Sataøen, 2013, s.79). Det er en sammenheng mellom hva man assosierer med lek og hva man assosierer med forutsetninger for læring. Forhold som lyst og interesse, kreativitet, valgmuligheter og meningsskaping er noe som kjennetegner begge og det er kanskje grunnen til at barn lærer gjennom lek (Askland & Sataøen, 2013, s.205). Gjennom lek utvikler barn seg språklig, lærer å tenke abstrakt, tester egne grenser og opparbeider seg ny kunnskap (Öhman, 2012, s.184). De utvikler seg også sosialt, emosjonelt og motorisk, og de utvikler evnen til konfliktløsning, turtaking og samarbeid.

Øksnes mener at å fokusere på at leken skal føre til et ytre mål, gjør at man ser på barn som «human becomings» fremfor «human beings», altså at fokuset ligger hva barn skal *bli* og ikke hva de *er* (2011a, s.179). Dette mener hun kan føre til at leken blir sett på som et verktøy,

et middel for å oppnå noe, fremfor noe som er viktig i seg selv. Da kan det hende at man glemmer lekens egenverdi, og at det for barn handler om å ha det gøy (Øksnes, 2011a, s.177). Dersom man hele tiden skal ha fokus på læring og utvikling, mister barndommen også litt av egenverdien sin. Lek slutter å være lek, og barn slutter å være barn. Lillemyr peker på at selv om man fokuserer på lekens egenverdi, og ikke nytteverdien, er det utvilsomt slik at opplevelsene og erfaringene i leken vil få betydning senere i livet hos barna (2014, s.18). Det henger dermed tett sammen uansett hvilket syn man har, det som varierer er hvordan man forholder seg til leken.

Forståelse og mestring

Gjennom å leke tilegner barn seg forståelse og kunnskap, og de skaper mening (Öhman, 2012, s.183). Barn kan bruke leken til å øve seg på noe som kommer til å skje i fremtiden, som det å bli forelder eller ha et yrke. De kan også øve seg på noe som ikke kommer til å skje, som det å fly (Öhman, 2012, s.184).

Askland og Sataøen skriver om teoretikeren Aleksej Leontjev, som mener at i takt med at barn erfarer nye situasjoner og gjenstander, får de et sterkt ønske om å håndtere voksenverdenen. Han mener at lek bygger på barns ønsker, behov og motiv om å håndtere det de ikke får til. Gjennom leken kan barna få oppfylt slike ønsker, fordi i lekens verden blir de i stand til å gjøre ting de ikke kan i virkeligheten, og får dermed tilgang til voksenverdenen gjennom lek (Askland & Sataøen, 2013, s.204). Også Sigmund Freud mente at barn leker for å oppfylle sine ønsker og gjøre ting de ikke kan i virkeligheten, på samme måte som de kan fantasere om det (Freud i Öhman, 2012, s.43).

Rollelek er en type lek som gir rom for at barn tilegner seg nye ferdigheter og ny kunnskap. Det finnes flere betegnelser på denne type lek, som «symbolsk lek» eller «psykodramatisk lek», men rollelek er den mest brukte (Öhman, 2012, s.78). I rolleleken går barnet inn i en rolle med hele seg, og *er* rollen sin – det både oppfører seg og snakker som rollen (Olofsson, 1993a, s.109). Gadamer mener at når barnet er i rolle, er det kun denne rollen som eksisterer. Det er viktig for barnet at andre forholder seg til *rollen*, fremfor til barnet selv – barnet vil bli erkjent som rollen sin (2010, s.144).

Öhman mener at det å leve seg inn i en rolle fører til at barn får en bedre forståelse for hva det vil si å ha en tilsvarende rolle i virkeligheten. Gjennom å leke rollelek får barn en

mulighet til å se for seg hva som kan komme i fremtiden, og hva de ønsker å bli (Öhman, 2012, s.40). Leontjev har en annen tilnærming til rolleleken. Han mener at barns rollelek handler om å repetere handlinger de har sett andre, som regel voksne, utføre. Rollelek består, ifølge Leontjev, av handlinger som skal utføres som en del av rollen, og av regler som oppstår mens man utfører rollen (Askland & Sataøen, 2013, s.204). Gadamer skriver også om rollelek som etterligning, og mener at gjennom å etterligne noe det har sett og lært, bekrefter barnet sin egen kunnskap, og dermed også seg selv (2010, s.144). Vi kan altså si at barnet får bedre selvbilde gjennom å leke rollelek.

Lekens trygge ramme

Olofsson er opptatt av det å kunne gå inni lekens verden for å utforske, oppdage og mestre. Hun kaller det lekens trygge ramme, en egen virkelighet hvor det er lekens regler og logikk som rå (Olofsson, 1993a, s.16). Innenfor den trygge rammen har barn mulighet til å utforske og teste seg selv og egne grenser, uten at det får noen skumle eller vonde konsekvenser. Barna kan når som helst gå ut av leken om det skulle bli for farlig (1993a, s.17). Leken blir en uforpliktende situasjon som gir rom for bearbeiding av noe vanskelig eller uforståelig, alene eller med andre barn, gjennom lek med dukker eller rollespill (Lillemyr, 2014, s.18).

Også Öhman skriver om å leke det man er redd og urolig for, og mener at leken har en terapeutisk effekt for barnet (2012, s.183-184). Hun viser til Sigmund Freud innen psykodynamisk teori, som mener at leken kan ha en forløsende effekt, det han kaller katarsis, for barnet (2012, s.43). Barnet kan oppnå dette på forskjellige måter, men essensen er at de bryter ned et tema eller en hendelse i mindre deler og leker seg igjennom det om og om igjen. Slik hjelper leken barnet med å takle noe som er vanskelig.

Voksne og lek

Når det gjelder voksne og lek er det blitt diskutert mye rundt hvilket forhold den voksne skal ha til leken. Det går på diskusjon om man kun skal observere, delta, eller lede leken (Öhman, 2011, s.74). Eli Åm mener at voksne må bli flinkere til å gå inn i leken som deltakere, i stedet for å alltid ta roller som observatører og miljøtilretteleggere (Åm, 2011, s.71). Hun har selv erfart at man ved å delta i leken får et helt annet innblikk i den enn ved å være utenforstående observatør. Hun opplevde at hun var velkommen i barnas lek så fort de forstod at hun var

oppriktig i ønsket om å bli med (Åm, 2011, s. 71). En grunn til at voksne ikke vil gå inn i leken kan være at de anser den som hellig på grunnlag av psykoanalytisk teori om at barn leker ut det som er skummelt eller vanskelig, og er redde for å ødelegge både leken og effekten av den (Åm, 1984, s.31). En annen grunn kan være frykt for at voksnes innblanding skal føre til at barn ikke klarer å skille mellom fantasi og virkelighet. Tronesvold peker på at voksnes rolle i leken er avhengig av hva man legger i begrepet (2013, s.78). Dersom lek anses for å dekke et vidt spekter av frivillige aktiviteter, deriblant spill, tegning og perling, blir også mulighetene for den voksne flere, da det å være med i bordaktiviteter blir en form for å delta i leken.

Kirsten Skøtt hevder at uansett hva så kan ikke voksne delta i leken på like fot med barn, fordi barn har et helt eget fellesskap seg imellom, et fellesskap voksne ikke kan forstå helt og fullt (Skøtt, 2011, s.38). Skøtt mener dette skyldes at voksne som regel har en baktanke for å bli med i leken, det er noe de skal oppnå gjennom leken. Öhman mener at de fleste samspillene mellom barn og voksen i barnehagen handler om at den voksne skal lære bort noe til barnet (Öhman, 2011, s.74). Derfor er det så viktig at voksne er seg bevisste på dette, og sin egen definisjonsmakt, og viser respekt for leken (Skøtt, 2011, s.39). Skøtt peker også på hvor viktig det er at voksne ikke definerer innholdet i leken, og hvordan man skal delta i lek, da barnet selv kan ha andre definisjoner på dette.

I flere undersøkelser gjennomført i USA og Australia uttrykker barn at voksne ikke leker (Nicholson, Shimpi, Kurnik, Carducci & Jevgjovikj, 2014, s.142). I forfatterens egen undersøkelse, svarer derimot de fleste barna at de voksne leker, for å ha det gøy og for å koble ut. De forteller at man leker hele livet, men på forskjellige måter, og sjeldnere dess eldre man blir. Enkelte av barna mener at voksne ikke leker fordi de er for gamle og sårbare (Nicholson, Shimpi, Kurnik, Carducci & Jevgjovikj, 2014, s.147). Nils Eide-Midtsand hevder, i likhet med mange av barna i den nevnte undersøkelsen, at leken ikke hører barndommen til, den blir med inn i voksenlivet i form av kunst og kultur. (2016, s.44). Dette kan dreie seg om å finne glede i for eksempel musikk, sport eller skriving (Öhman, 2012, s.92). Vi kan kalle dette lek på grunn av den mentale innstillingen man har, jf. Bateson. Også Sonja Kibsgaard mener at leken og det lekende blir med inn i voksenlivet. Man leker like mye selv om man blir eldre, men det lekende gjør seg gjeldende som «en måte å forske, arbeide og leve på som skaper engasjement, glød, motivasjon og hengivelse; en drivkraft til livet som gir fiksjonen forrang for fornuften» (Kibsgaard, 1999, s.19). Lek kan altså følge oss gjennom hele livet, og øker livskvaliteten.

Lek og kultur

Lek blir påvirket av kultur, både i og rundt barnehagen. Leken er en del av barns sosialiseringssprosess inn i samfunnet de er en del av. Barnet lærer om regler og normer, om roller i samfunnet og om hvordan samfunnet fungerer gjennom lek (Lillemyr, 2011, s.224). Öhman mener at barns lek alltid reflekterer kulturen der den oppstår, men at enkelte aspekter ved lek er universelle (2012, s.73). Over hele verden leker barn rolleleker, konstruksjonsleker og bevegelsesleker, men *hvordan* de leker kan variere mellom kulturer. Voksnes tilnærming til lek varierer også ofte, og Öhman mener at den vestlige kulturen er preget av at voksne oppmuntrer til og deltar i lek for å stimulere til utvikling. I noen kulturer aksepterer de voksne leken, men deltar ikke selv i den, og i andre kulturer begrenser de voksne barns lek og oppmuntrer heller til arbeid (Öhman, 2012, s.74).

Barn har også sin helt egen kultur som skapes av, med og for barn, noe vi kaller barnekultur. I Rammeplanen står det som følger:

Barnekultur forstås som kultur av, med og for barn. Barn deltar i kultur og skaper sin kultur. Barn gjenskaper selv og fornyer kulturen, i samspill med hverandre, med voksne og med det kulturmøtet de får med andre mennesker og situasjoner. Barn fortolker sine inntrykk og skaper mening ved å leke og gi form til det de er opptatt av. (2011, s.20).

Barnekulturen er altså skapt av både barn og voksne, og i noen deler av denne kulturen blir voksne stående litt på utsiden. Blant fenomenene som preger barnekulturen er leken størst (Rammeplanen, 2011, s.16). Barnekultur er ikke fullstendig avhengig av kulturen i samfunnet, selv om den blir påvirket mye av den. Barnekulturen skapes innad i barnehagene, og kan derfor variere fra sted til sted (Öhman, 2012, s.76). Det er derfor rimelig å anta at den også kan være lik i to miljøer med lang distanse mellom seg, som for eksempel to barnehager i forskjellige land. I dagens samfunn er den kommersielle kulturen omfattende, både i Norge og i «vesten» men også i Swaziland og ellers i verden. Det barna ser på tv, nettbrett og mobil blir med inn i barnekulturen, og påvirker barns lek og forestillingsverden (Jæger, Hopperstad & Torgersen, 2016, s.14).

METODE

Valg av metode

Jeg har i oppgaven min valgt å bruke kvalitative metoder, som ifølge Tove Thagaard går mer i dybden og legger vekt på betydning, i motsetning til kvantitative metoder hvor det legges større vekt på utbredelse og antall (Thagaard, 2013, s.17). For meg ble det mest naturlig å velge kvalitative metoder for å kunne gå i dybden i barns tanker om lek. Jeg ønsket å få barnas perspektiv, og valgte derfor å gjennomføre intervju med barn. I tillegg observerte jeg barn i lek.

Intervju defineres som en samtale mellom to parter om et tema begge parter interesserer seg for (Bergsland & Jæger, 2014, s.72 og Kvale & Brinkmann, 2009, s.137). Ved å bruke intervju som metode får man et innblikk i hvordan personene man intervjuer opplever sin livssituasjon, perspektivene de har på virkeligheten rundt seg, og deres tanker og meninger, i dette tilfellet knyttet til fenomenet lek (Thagaard, 2013, s.95). Leken er en stor del av barns hverdag, og jeg ønsket derfor å høre dem sette ord på sine tanker rundt temaet. Jeg gjennomførte semistrukturerte gruppeintervju, noe som vi så at jeg ikke var så bundet til rekkefølge og formulering av spørsmålene (Kvale & Brinkmann, 2009, s.137-138). Det ga meg rom til å følge opp tråder der og da når det var ønskelig, samtidig som jeg hadde faste temaer jeg ville dekke. I følge Eide og Winger er semistrukturerte intervju det som er best egnet som barneintervju, hvor man både har struktur og rom for undring (2003, s.63).

Jeg valgte å bruke observasjon i tillegg til intervju, fordi jeg ønsket å se på hvorfor barn leker ved å knytte praksisfortellinger opp mot teori. En praksisfortelling er en usystematisk og ikke-planleggbare metode. Det er en selvlaget fortelling som sier noe om en situasjon i barnehagehverdagen, som kan lages av både voksne og barn (Askland, 2011, s.191). Det kan variere hvor utfyllende barn svarer på intervju spørsmål, så ved å bruke observasjon i tillegg kunne de to metodene utfylle hverandre for å svare på problemstillingen min. I Swaziland fylte jeg i tillegg ut aktivitetsskjema over flere dager. Jeg fikk ikke så mange funn av det, så i Norge valgte jeg å kutte ut det, og heller fokusere på praksisfortellinger og intervju.

Forberedelser

I Swaziland valgte jeg å gjennomføre forskningen min i den klassen jeg hadde hatt praksis i, slik at jeg kjente barna jeg skulle intervju og observere. For å skape en så god dialog som mulig er det avgjørende at relasjonen mellom meg som intervjuer og informantene er god, dette gjelder nok særlig i barneintervju (Eide & Winger, 2003, s.59). Barna i klassen var fire- og femåringer. Jeg forberedte en intervjuguide som jeg fikk veiledning på i forkant. Intervjuguiden dekket mange ulike temaer, blant annet hva de likte å leke, leketøy, steder å leke, lekekamerater, rollelek og voksne i lek (se vedlegg 1).

I Norge intervjuet jeg femåringene i barnehagen, da det er de jeg kjenner best. Jeg var der noen dager før jeg intervjuet, slik at de skulle se meg og bli vant til at jeg var der. Jeg videreutviklet intervjuguiden jeg hadde brukt i Swaziland. Jeg kuttet ut noen spørsmål jeg følte jeg ikke trengte, og la til nye jeg ble mer nysgjerrig på. Denne gangen delte jeg også inn spørsmålene i temaer. Dette gjorde det mer oversiktlig for meg, og ga en mer naturlig rekkefølge på spørsmålene. Jeg endte opp med fire temaer: generelt om lek, individuelt om lek, innhold i leken og steder å leke (se vedlegg 2). De to første var også de største, og tok det meste av intervjutiden. Herunder stilte jeg åpne spørsmål om hva lek var og hvorfor man lekte, og også om voksne i lek.

På forhånd trodde jeg at jeg kom til å få litt forskjellige svar fra barna i Swaziland og i Norge. Når det kommer til voksne i lek, trodde jeg de norske barna kom til å beskrive lekende voksne i mye større grad, eller i det minste på en annen måte enn barna i Swaziland. Også innhold i leken og roller i leken trodde jeg kom til å variere litt. I tillegg trodde jeg at gjennomføringen ville gå glattere når jeg kunne snakke norsk. Flere av disse forforståelsene viste seg å ikke stemme overens med virkeligheten, noe jeg kommer tilbake til.

Gjennomføring

Før alle intervjuene i begge land spurte jeg barna om dette var noe de hadde lyst til, og om det var greit at jeg tok opp lyd. Eide og Winger mener at det i barneintervju er fordelaktig å la barna styre hva fokuset skal være på (2003, s.58), og med grunnlag i dette lot jeg barna snakke om det som opptok dem der og da, samtidig som jeg styrte dem inn på rett spor når det gikk veldig langt fra tema. Jeg gikk videre på innspillene deres så godt jeg kunne, og tok

spørsmålene i den rekkefølgen som ble naturlig i hvert intervju. Praksisfortellingene oppstod i spontane situasjoner, både ute og inne.

I Swaziland gjennomførte jeg tre intervju, første med tre barn, deretter med to barn. Jeg fant raskt ut at 3 ble for mange barn i gangen, da det ble lenge å vente på tur for å få svare. Jeg gjennomførte intervjuene uten tolk, fordi jeg kjente barna godt nok til å vite at vi kunne kommunisere godt nok uten. Jeg fylte også ut aktivitetsskjema på hele barnegruppa 4 ganger, med intervaller på fem minutter. Dette ble veldig travelt, og jeg rakk ikke alltid alle intervallene, særlig hvis noen ville snakke/leke med meg i mellomtiden. Dette fikk jeg lite utbytte av, og valgte derfor å gå bort fra denne metoden i Norge.

I Norge vurderte jeg å intervju noen av barna individuelt, men kom frem til at jeg likevel ville ha dem i par, slik at de kunne spinne videre på hverandres innspill, og for at de skulle føle seg mest mulig trygge. Jeg gjennomførte tre intervju med to barn hver gang. Da jeg kom for å gjøre det første intervjuet var barna ute og lekte, og ga uttrykk for at de ønsket å leke ferdig før vi gikk inn og tok intervjuet. Dersom jeg ikke hadde latt dem gjøre det tror jeg ikke konsentrasjonen hadde vært så god, men når de selv fikk velge når de var klar ble det på deres egne premisser. Jeg fortalte alle barna at de skulle få hjelpe meg med leksene mine på skolen, slik at de kunne relatere seg til det.

Analyseprosessen

Jeg transkriberte seks intervju, noe som var en tidkrevende prosess, og endte opp med mange sider med data. Når man analyserer deler man dataene opp i mindre deler og leter etter mønster (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010, s.164). Jeg kodet alle transkriberingene, og sorterte dem inn i tema ved å bruke farger. Det tok litt tid å velge temaer, jeg begynte med åtte, og endte opp med fem, etter hvert som jeg så hva som var interessant og ikke, og hva som hørte sammen. I valget av koder hadde jeg en induktiv tilnærming, som vil si at kodene ble til ut i fra hvilke data jeg hadde (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010, s.174). Deretter laget jeg et eget dokument for hver kode eller tema, slik at jeg hadde alt samlet på ett sted. Da ble prosessen med å skrive om funnene mine mye enklere og mer oversiktlig.

Metodekritikk

Det er viktig at forskning vurderes med tanke på troverdighet, og her er reliabilitet og validitet to viktige begreper (Thagaard, 2013, s.202). Reliabilitet er en vurdering av min pålitelighet som forsker, og dreier seg om hvorvidt en annen forsker ville fått de samme resultatene som meg ved å gjøre nøyaktig den samme undersøkelsen (Thagaard, 2013, s.201-202). Jeg har tidligere redegjort for forberedelser, gjennomføring og analysering av metodene mine, og dette er viktig for reliabiliteten, da en eventuelt annen forsker får en grundig beskrivelse av hvordan jeg har gjennomført forskningen. Likevel er det i en kvalitativ undersøkelse liten sannsynlighet for at man vil få samme resultat selv om man gjør nøyaktig det samme. En av grunnene til det er at jeg kjente barna fra før, jeg var en voksen de stolte på og kunne svare åpent til. I tillegg har jeg jobbet eller hatt praksis på begge stedene, og har derfor vært en «autoritet» i barnas øyne i andre situasjoner, noe som også kan ha påvirket svarene deres. I og med at informantene er barn, er sannsynligheten stor for at også jeg ville ha fått helt andre svar dersom jeg hadde gjort det på samme måte uka etter, fordi dagsformen til både intervjuer og informant har my å si, og det som opptar barnet der og da spiller mye inn på hva det svarer.

Validitet vil si gyldigheten av resultatene i undersøkelsen min, om resultatene representerer virkeligheten (Thagaard, 2013, s.204). I drøftingsdelen gir jeg kvalifiserte begrunnelser for konklusjonene jeg trekker, ved å redegjøre for hva barna sier eller gjør, hva teorien sier om dette, og hvordan jeg tolker det. Jeg skiller dermed mellom tolkningen og det faktiske funnet, noe som gjør resultatene gjennomsiktige (Thagaard, 2013, s.205). Det vil være ulike måter å tolke resultatene på, men det er altså mine tolkninger av det barna fortalte akkurat meg, akkurat der og da som kommer fram som funn i oppgaven min. Funnene og problemstillingen har gjensidig påvirket hverandre, da spørsmålene i intervjuguiden ble formet ut i fra den daværende problemstillingen, og etter å ha gått igjennom det barna faktisk sa, ble problemstillingen tilpasset funnene mine.

I enhver undersøkelse kan metodene man bruker gi ulike feilkilder. En feilkilde i barneintervju kan være at barn kan svare det de tror voksne vil høre. På noen av svarene i intervjuene fikk jeg en følelse av at dette var tilfelle, på grunn av tonefall og formulering på svarene barna ga meg. Likevel vil barneintervju gi bedre bilde av barns perspektiv på fenomener enn andre metoder (Løkken & Søbstad, 2013, s.116). I disse situasjonene betrygget jeg barna ved å fortelle at det ikke finnes noe riktig svar. En annen feilkilde kan

være at man ikke har samme forståelse av begrepene som brukes. Det kan derfor være lurt å stille det samme spørsmålet flere ganger med små variasjoner, slik at man sikrer at barnet forstår spørsmålet (Løkken & Søbstad, 2013, s.118). Det var noe jeg også gjorde, med dette som intensjon. I ettertid har jeg reflektert rundt om dette førte til at barna opplevde å få for mange spørsmål på en og samme tid å forholde seg til, slik at de ble forvirret angående hva de egentlig skulle svare på. Dette skjedde på begge stedene, selv om jeg trodde det skulle gå lettere på norsk.

Jeg fylte ut aktivitetsskjema over fire dager i Swaziland, hvor jeg loggførte hva alle de 27 barna gjorde hvert femte minutt. Jeg opplevde at dette ble for korte intervaller og for mange barn. Jeg fikk lite utbytte av det, og bestemte meg derfor for å ikke benytte aktivitetsskjema i Norge. Også i intervjuene har jeg i ettertid sett at jeg kunne gjort ting annerledes. I Norge gjennomførte jeg tre intervju på to dager, og rakk dermed ikke gå gjennom svarene og eventuelt endre på spørsmålene mine mellom intervjuene, noe jeg trolig hadde hatt utbytte av.

Etikk

I forbindelse med undersøkelsen her i Norge, utformet jeg et samtykkeskjema hvor foreldrene måtte signere på at jeg kunne intervju barna deres (se vedlegg 3). I tillegg hang jeg opp informasjon synlig for foreldrene om at jeg skulle utføre observasjoner av lek (se vedlegg 4). I og med at observasjonene ikke var systematiske, og kunne gå på tvers av alder og avdeling, ble dette en mer naturlig fremgangsmåte enn å få alle foreldrene i barnehagen til å signere skjemaer. Hver avdeling fikk også egen info, både for sin egen del, og i tilfelle foreldrene kontaktet dem. Jeg informerte om hva oppgaven min dreide seg om og hva intervjuene skulle gå utpå. Det ble gjort klart at de kunne trekke seg når som helst, og at barna også hadde de samme rettighetene. I Swaziland hadde de ikke samme krav rundt slike undersøkelser, så der benyttet jeg ikke samtykkeskjema, da det holdt å ha tillatelse fra førskolen.

Når det gjelder å intervju barn er det mange som stiller spørsmål rundt etikken ved det, da de er særlig sårbare. Likevel mener Eide & Winger at for å kunne ta barnas perspektiv er det avgjørende at man går rett til kilden – barna selv (2003, s.60-61). Alle navn i denne oppgaven er fiktive, og all informasjon har vært helt konfidensiell. Jeg oppbevarte lydopptakene på minnepenn, det er kun de anonymiserte transkriberingene som har vært oppbevart på datamaskin.

Begrepet lek

Jeg ber barna forklare meg hva lek er. Alle barna svarer umiddelbart, men av svarene kommer det frem at det er vanskelig å sette ord på hva leken egentlig er for noe, selv om det er tydelig at de vet det. «*Det e en sånn vi kan lek oss med når vi kjede oss og sånn, så kan vi lek en lek med vennan vårres*» - Emma, 6 år. «*Dæm gjør artige ting*» - Aksel, 5 år. De bruker gjerne ordet «lek» for å forklare hva det betyr. «*Play is ... play is the way you play swings and seesaw*» - Sanaa, 4 år. «*It's just playing with your friends*» - Ebele, 5 år. Lek er noe man ønsker å gjøre hver eneste dag for å le og ha det gøy.

Barna forteller at de liker å leke veldig mye forskjellig. Det meste går igjen i både Swaziland og Norge. De nevner blant annet lek med leketøy og lekeapparater, regelleker som *alle mine kyllinger og haien kommer*, forskjellige varianter av sisten og gjemsel, familielek (mor og far og barn-lek), klappeleker, ballspill og våpenlek.

Et ganske interessant funn er at det er mer enn dette barna regner som lek. Aktiviteter som tegning, puslespillegging, brettspill og å lese bøker blir nevnt. Også det å fortelle vitser er noe barna regner som lek. To barn forteller meg om det jeg først tror er noe de har lekt, men så viser det seg at de snakker om Barne-TV, altså er kanskje det å se på TV også en form for lek. Flere leker også det de har sett på TV. Barna snakker også om å spille på datamaskin og nettbrett i forbindelse med lek. Aktiviteter som telling, synging, dansing og hopping blir nevnt. Et barn nevner gjentakende at det er gøy å leke «*bæsji i bleia*» og lignende. Emil på 5 år viser en forvirring rundt hva begrepet lek egentlig skal dekke, når han sier: «*ja men, vi leka, men vi leka ingenting, vi leka racerbilkamp*». Når jeg spør barna i Swaziland om de leker hjemme, er det flere som nevner forskjellige former for husarbeid som en del av lek hjemme. Også et barn i Norge forteller at vasking er en lek, og den passer godt for de voksne. Afia på 5 år forteller at å leke er «*that you want*», å leke er å gjøre det man har lyst til.

Flere av barna forteller meg at det er noen regler når man skal leke. Man må spørre om man får være med på noen andres lek, eller spørre noen andre om å bli med på sin lek. «*Og hvis nånn ikke vil det, så kan dæm ikke det. Da må dæm finn en annja en vil lek med*» - Emil, 5 år. Man kan heller ikke leke hvor man vil, slik som nede ved veien. I enkelte leker er det også noen regler for hva man kan gjøre og ikke, i snøballkamp er det for eksempel ikke lov til

å sikte på hodet. Dersom noen sier noe stygt, slår, eller på annen måte ikke er så grei, kan man si ifra til de voksne, for da er det ikke gøy å leke mer.

Følelser i leken

Samtlige av de til sammen tretten barna forbinder leken med positive følelser, lek er noe som er gøy, artig og koselig. «*Lek e at du leke dæ og sånn og gjør morsomme ting*» - Emil, 5 år.

Man leker for å være glad, og fordi det er bedre å leke enn å ikke leke. «*When you don't play, you get really sad*» - Sanaa, 4 år. «*Ja, og så e' det kjedelig å bare stå i ro*» - Aksel, 5 år. Lek er også nært forbundet med latter, man skal helst le mens man leker. «*Because it's like, it's nice and you laugh*» - Ebele, 5 år. «*We're playing because it's too fun to laugh*» - Peter, 4 år.

Mange av barna forbinder lek med vennskap. «*You laugh with your friends*» - Amara, 4 år. «*I like to play with my friends. That's what friends do*» – Afia, 5 år. Lek er altså en aktivitet man gjør sammen med vennene sine, men man kan også få nye venner gjennom leken. «*Det e' gøy, og så får man nesten venna av å leik*» - Emma, 6 år. Lek og vennskap kan altså påvirke hverandre.

Det er også andre følelser enn glede som er tilstede i lek. For eksempel kan man huske så høyt og fort at det kiler i magen og kjennes litt skummelt. Det samme gjelder når man rutsjer veldig fort, da kan man bli litt redd. Også i leker som *sisten* kan spenning og «redsel» være regjerende. Mens barna forteller meg dette, sitter de med store smil om munnen. Aksel spør under intervjuet om Nora husker den gangen de rutsjet så fort at de stupte over et hopp og falt av akematta, og begge ler, for det gikk jo bra! Leken blir mer interessant og dermed gøyere av spenningselementet.

Forståelse og mestring

I leken kan man være noen andre enn seg selv. Man kan for eksempel leke at man er voksen – da blir man høy. Kanskje har man også en baby som man må gi mat og passe på. I leken kan barnet ha andre egenskaper enn det har i virkeligheten. «*When I am playing, I can run fast*» - Mosi, 5 år. Man kan ha ulike yrker i leken, som lærer, politi, lege og pilot. Flere av barna liker å leke superhelter, da kan man jo til og med fly! I tillegg blir man veldig sterk, og kan hjelpe andre mennesker. Et par barn snakker om at de liker å leke Klatremus og Bestemor Skogmus,

fra Hakkebakkeskogen, og da kan de både fly og klatre høyere enn de får til i virkeligheten. De samme barna forteller også at de liker å bytte kjønnsroller i leken, slik at jenta er pappaen og gutten er mammaen. Nora på 5 år forteller at hun av og til leker at hun er ei jente som heter «Emma» og som ikke bor i Norge. Da kan hun gjøre mye forskjellig, og det føles litt annerledes å være «Emma» fra det å være Nora. Hva som føles annerledes har hun problemer med å sette ord på. William på 6 år forteller at han liker å leke «Mario og Luigi» sammen med en annen gutt på avdelingen, og at da kan de hoppe igjennom bilder og komme inn i nye verdener hvor man må overkomme forskjellige utfordringer (i tråd med videospillene om Mario).

Flere av barna snakker om det å bruke leken til å øve seg på noe. Afia på 5 år forteller at hun liker å leke doktor, for da kan hun øve seg til den dagen hun blir doktor på ordentlig. En gutt i Norge snakker også om å øve seg på noe i leken, men på en litt annen måte:

No vet æ om en ting som vi kan prøv oss på! Det e sånn at egentlig at vi ska ha nån klossa, men at det e' luredt å ha - vi må ha et stort mjukt plædd. Det kan ikke vårrå nå hardt. For da kan vi prøv å - da klare vi sikkert å flyg! [...] Da kan vi lær oss å flyg. [...] For hvis vi ikke får det te så lande vi rætt på det mjuke. – Emil, 5 år.

I dette eksempelet er det ikke noe som kommer i framtiden man øver på, men heller at man øver seg på å *leke* at man flyr.

Ebele og Afia, begge på 5 år, leker ganske ofte at de er oss norske utvekslingsstudentene i Swaziland. Som regel blir et tredje barn med for å fylle alle tre rollene, men det varierer hvem. De snakker om at de kommer fra Norge, snakker norsk og snart skal tilbake til Norge. De setter seg gjerne i en «bil» og kjører hele veien opp til Norge.

Både i Norge og i Swaziland er familielek, eller «mor, far og barn-lek» populært. I Swaziland var det veldig vanlig å ha med søsken, tante og nabo som roller. Også i Norge er søsken vanlige roller, men i tillegg nevnes alle mulige slags dyr, både hund, katt, kanin, hest og ku blir nevnt. Slike leker innebærer gjerne det å tilberede og spise mat, sove og kjøre bil.

I Swaziland observerer jeg en ganske stor gruppe med barn som leker at de er i kirka. De har satt opp stoler i rekker og rader, noen sitter på dem, mens noen står foran, vendt mot dem som sitter. Dette er *koret*, de synger ulike kristne sanger mens de klapper takten og beveger seg rytmisk til sangene. *Menigheten* (de sittende) er med og synger etter ledelse fra *koret*. De synger flere forskjellige sanger før det er tid for bønn. Alle setter seg på kne på

gulvet, med albueene på hvert sitt stolsete og med håndflatene presset sammen som til bønn. Der sitter de og ber, noen i stillhet, andre i munnen på hverandre.

Lekens trygge ramme

Vi har utedag på et skianlegg, og sitter inne i et lokale der og leker før frokosten skal inntas. Emilie på 3 ½ år leker med en håndlaget utedo og noen små dukker. Dukkene synes det er litt skummelt å gå på do, de vil blant annet ikke lukke døra. Alle tre dukkene skal helst være der inne samtidig, da kan døra lukkes. Etter frokost må Emilie på do, og jeg blir med henne. Når hun forstår at den eneste doen som er der er nettopp en utedo, nekter hun å bli med. Det ender opp med at hun tisser utendørs, og etterpå går vi bort til doen for å sjekke om den er låst. Jeg spør om hun vil inn og se, og etter å få tenkt seg om stiller hun seg i døråpningen og stikker hodet så vidt inn i rommet. Deretter vil hun gå inn igjen. På tur inn spør hun mye om barna kan falle ned i doen og forsvinne, hvorpå jeg etter beste evne prøver å forsikre henne om at det er helt trygt. En stund etter vi har kommet inn igjen begynner hun på nytt å leke med utedoen og dukkene. Denne gangen blir to gutter, Aksel på 5 år og Lucas på 4 år veldig interesserte i leken og spør om å få være med. Alle tre styrer hver sin dukke. Det ender med at de tisser og bæsjer overalt, både i do, på vegger og gulv og til og med på taket.

Et gjengående leketema i Swaziland er å få vaksine hos sykepleieren. Det er ikke så lenge siden de har hatt vaksinasjonsrunde på skolen, noe læreren forteller var en dag fylt av engstelse hos barna. De kaller det «jowa jowa». Vaksinasjon er et element som gjerne bringes inn i mange ulike leker, av mange ulike lekedeltagere. Det gjør litt vondt å få vaksinen, men det går fort over. Jeg ser at leken med jowa jowa gjerne lekes med den voksne (meg). Det blir gjerne til at jeg blir plassert på en stol, og får beskjed om at jeg må få en sprøyte fordi jeg er syk.

Voksne og lek

På spørsmål om barn og voksne leker like mye, svarer barna enstemmig at barn leker mer enn voksne. En del av dem svarer også at voksne ikke leker, men etter å få tenkt seg om kommer de frem til at de leker av og til. De forteller at det er forskjell på å være barn og voksen. Lek er noe barn gjør med andre barn, noe de også sier for å forklare hva lek er. « (Play means) *we are playing with other children*» – Mosi, 5 år. « (Children play more than grown-ups) *because*

they play together» – Sanaa, 4 år. «*Unga har tid te å lek me unga*» – Emma, 6 år. Dette er hovedsakelig grunnen til at barn leker mer enn voksne, fordi voksne ikke har tid. «*Ja, for dom må jo lek litt, og så må dom gjør litt annja arbeid*» – Oskar, 5 år. «*Dæm har myttjy arbeid, og pausa og møta og sånn*» – William, 6 år. «*Når æ vil lek me Linda så ska ho fårrå hjem*» – William, 6 år. Barna sier at det er forskjell på å være barn og voksen, og at som voksen så må man jobbe. «*Because when I am a grownup, I will work every day*» – Afia, 5 år. «(Voksne leker ikke) *fordi dæm må pass på ungan*» – Nora, 5 år. «*For voksnan passe på, og barnan leke*» – Emil, 5 år. På spørsmål om hvorfor voksne ikke leker like mye som barn, får jeg under det ene intervjuet til svar at de ikke liker å leke, i hvert fall ikke hele tiden. På det samme spørsmålet svarer Aksel på 5 år: «*Fordi dæm e for stor te å leik sæ*». Videre sier han at voksne blir for store til å leke seg når de blir gamle, og de kan også ha for store kropper til å for eksempel krype igjennom trange tunneler.

Barna forteller at de liker å leke med voksne og snakker varmt om situasjoner hvor voksne blir med og leker. Dette er gjerne i regelleker i både Norge og Swaziland. I Norge forteller barna at de voksne blir med og rutsjer, at de spiller spill sammen, leker med bilbane, eller den voksne kan ha en rolle i mor-og-far-og-barn-lek og andre rolleleker. I Swaziland forteller barna at med de voksne kan de leke klappeleker, fortelle vitser og leke med leketøy. De voksne kan altså være med på mange forskjellige typer leker, men det er ikke så ofte at de blir med, i følge barna. «*Vi lek itj så my me voksnan, mæst me ungan, liksom*» - Aksel, 5 år. Selv om de voksne kan være med på mange ulike leker, er det likevel en forskjell i å leke med voksne og å leke med andre barn.

Barna sier at det er forskjell på å leke med voksne og med barn, men det er vanskelig å sette ord på hvorfor det er slik. De fleste, med et par unntak forteller at man leker forskjellige ting med barn og med voksne. Noen sier at man kan leke det samme, men at det føles annerledes. Det som går igjen, selv om det varierer litt, er at man gjerne spiller spill eller leker regelleker og klappeleker med de voksne, mens med andre barn kan man leke hva som helst. I tillegg er det enkelte leker som ikke passe for de voksne. En gutt forklarer om en regellek hvor ei heks skal ta en baby, og når jeg spør om de voksne blir med på denne leken svarer han: «*Nei, det e bærre barnelek. En slags lek som ikke e' så lurt for voksnan*» - Emil, 5 år. Når jeg spør hva de voksne kan leke, blir vasking nevnt. Også flere av barna i Swaziland nevner husarbeid i forbindelse med hva man kan leke med de voksne.

Begrepet lek

Å sette ord på hva lek er viser seg å være en utfordring, selv om alle barna vet hva det er og har erfaring med det. Dette er noe også teoretikere har vanskelig for, og det finnes mange ulike forståelser og definisjoner av lek (Øksnes, 2011a). Barna bruker gjerne ordet «lek» for å beskrive hva det er. Kanskje har dette noe å gjøre med det Øksnes (2011a) sier om at lek er noe som bare skjer, leken leker oss – i stedet for at vi leker leken. Barna nevner mange forskjellige leker de liker, som regellek, rollelek, ballspill og klappelek. Det er leker vi kjenner godt og det er gjerne dette vi tenker på i forbindelse med lek.

Det kommer fram av svarene til barna at lek er mer enn dette. Afia forteller at å leke er å gjøre det man har lyst til, det man synes er gøy. Man må altså være indre motivert for aktiviteten for at det skal være lek, i tråd med Öhmans kriterier (2012). De nevner flere lystbetonte aktiviteter, som brettspill, tegning og lesing, som de anser som lek. En del av barna forteller at det å hjelpe til med husarbeid også kan være lek. Øksnes (2010) sier at samme aktivitet kan være både lek og arbeid, det er barnets innstilling som avgjør dette. Når barn selv velger å legge puslespill, tegne eller spille brettspill fordi de har lyst, er det altså lek, men når voksne bestemmer at de skal gjøre det, blir det arbeid, eller som Øksnes og Sundsdal (2014) sier: en pedagogisk aktivitet. Tronesvold (2013) og Olofsson (1993b) har en annen oppfatning av dette, og mener at slike aktiviteter ikke kan regnes for å være lek, med mindre man *leker* med puslespillet eller tegningen. I følge Larsen (2015) har språket mye å si her. På engelsk bruker man verbet *play* om både lek og spill, og de er dermed tydelig beslektede aktiviteter, mens i det norske språket blir de mer adskilt gjennom verbene *spille* og *leke*. Dette forklarer hvorfor barna i Swaziland regner slike aktiviteter som lek, men ikke hvorfor de norske barna også gjør det.

Tull og tøys blir også nevnt, som «bæsj i bleia». Innenfor hermeneutisk teori er nettopp det karnevalske kaosaspektet ved leken sentralt, da man anser leken som et irrasjonelt fenomen som ikke nødvendigvis skal føre til noe (Øksnes, 2011b). Mange teorier dekker ikke dette aspektet ved leken, og man omtaler det kanskje som «dårlig lek», sett opp mot den «gode leken» som gjerne er rollelek eller lek med mer orden. Det virker som om barna også synes det kan være vanskelig å vite hvor mye begrepet lek dekker, som når Emil sier at han

lekte, men han lekte ikke. Jeg tolker dette som at han selv mener at å leke med bilbanen er lek, men at han er usikker på om jeg (og andre) er enig i det. Her er det viktig at vi voksne er oss bevisste på vår definisjonsmakt, og viser respekt for barnas egne definisjoner av lek.

Dersom vi voksne definerer leken og dens innhold, samt hvordan man skal leke, står vi i fare for å ikke anerkjenne verken barnet eller leken (Skøtt, 2011). Dette gjelder også å kategorisere lek som god eller dårlig. Innen postmoderne syn ser man på leken som en sosial konstruksjon, som påvirkes av mange ulike faktorer (Øksnes, 2011a). Hvor vi bor, hvilken kultur vi har, relasjonene våre og tiden vi lever i har dermed mye å si for hvordan vi definerer lek. Nettopp derfor er det kanskje positivt at ikke leken er blitt definert, fordi en definisjon nok ikke vil dekke alle forståelsene av lek. Det vil føre til at noen opplever at sin definisjon ikke er riktig, og blir dermed ikke anerkjent.

FØLELSER I LEKEN

Barna forbinder lek med latter og glede. Det er noe man gjør for å unngå å kjede seg, for å ha det gøy. Dette er et av kjennetegnene på lek som de fleste teoretikere er enige om at må være tilstede for at det skal kunne kalles lek (Öhman, 2012 og Olofsson, 1993b). Vennskap er også veldig viktig i leken. Man leker for å opprettholde vennskap, og for å skape nye. Ifølge Hoyte, Degotardi og Torr (2015) har barns grad av vennskap mye å si for leken. De skriver at barn som er gode venner holder lenger på samme leketema og er mer samarbeidsvillige og løsningsorienterte i leken enn barn som ikke er så gode venner. Det er kanskje derfor barna synes det er så gøy å leke med vennene sine. Barna forteller at det også er andre følelser enn glede som er tilstede i leken, man kan også føle redsel og spenning. Disse følelsene kommer gjerne i situasjoner med høy fart, som rutsjing og husking, og i leker som sisten, hvor adrenalinet stiger. Øksnes (2011b) skriver om spenning og redsel i lek, og kobler det opp mot Csikszentmihalyi og hans teori om flytsonen. Sett i ut i fra dette kan man tenke seg at barn oppsøker risiko i lek for å kjenne mestringsfølelse. De tar utfordringer tilpasset ferdighetene sine, verken mer eller mindre. Risikoen gjør leken enda mer tiltrekkende (Gadamer, 2010). Aksel og Nora rutsjer på hoppet i den store bakken, selv om de vet at det er en sjanse for å falle av. Når elementet av spenning er med, blir leken enda morsommere.

EGENVERDI ELLER NYTTEVERDI?

Ut ifra det barna forteller meg under intervjuene er det tydelig at lek for dem handler om kun det å leke. De leker for å ha det gøy, for å unngå kjedsomhet, for å le og for å være sosiale. Det er ingen av barna som uttrykker at de leker for å oppnå et ytre mål. Dette mener jeg må få være et sterkt argument i diskusjonen rundt nytteverdi og egenverdi i lek. Det betyr ikke at man skal lukke øynene for den utviklingen som leken uunngåelig fører til (Lillemyr, 2014). Man utvikler seg på alle områder gjennom leken (Askland & Sataøen, 2013, Öhman, 2012). Det betyr derimot at fokuset i større grad bør være på egenverdien, og at man heller ser nytteverdien som en bonus. Dette innebærer at man anerkjenner lekens og barndommens egenverdi, og anerkjenner barn for det de er, ikke for det de skal bli (Øksnes, 2011a). Dersom fokuset ligger på hva man skal få ut av leken, kan det føre til at barna ikke oppfatter det som lek, men som arbeid de er satt til å gjøre av de voksne (Øksnes, 2010).

Forståelse og mestring

Barna forteller om egenskaper de kan ha i leken, som de ikke har i virkeligheten, som å løpe fort, fly, klatre høyt, være høy og sterk. De snakker også om det å ha andre roller enn i virkeligheten, som å være forelder, ha et yrke, eller til og med ha et annet kjønn. De får tilgang på andre virkeligheter og verdener, som William som forteller om å leke Mario som hopper inn i bilder og kommer inn i nye fremmede verdener. I leken er alt mulig. Leontjev sier at barn leker for å oppnå et ønske om å håndtere det de ikke får til, som voksenverdenen eller en fantasiverden (Askland & Sataøen, 2013), og det samme sier Freud (Öhman, 2012). Når barna forteller at de leker *fordi* de da kan løpe fortere og bli sterkere, tolker jeg det som at det er egenskaper de ønsker å ha, og at leken dermed handler om å oppnå slike ønsker, slik både Leontjev og Freud sier.

Noen av barna snakker om å bruke leken til å øve seg på noe. Öhman (2012) mener at barn gjennom leken kan øve seg på både det som kommer og det som ikke kommer til å skje i fremtiden. Afia liker å øve seg på drømmejobben sin ved å leke lege. Gjennom leken får hun en bedre forståelse av hva det vil å være lege i virkeligheten jf. Öhman (2012). Emil snakker om å øve seg på å fly, selv om han vet at det er en egenskap han ikke virkelig kommer til å få.

Ebele og Afia leker mye at de er norske studenter på utveksling i Swaziland, en lek som innebærer å snakke norsk (babbling), snakke om Norge og å kjøre hjem til Norge. Det er

ganske sannsynlig at ingen av jentene har vært noe særlig utenfor Swaziland, noe som vil gjøre det vanskelig for dem å forestille seg hva det vil si å komme fra et annet land, og i alle fall et land på den andre siden av jordkloden. Gjennom leken kan de opparbeide seg en forståelse for det, ved å selv være norsk. Olofsson (1993a) sier at når barn leker rollelek *er* de rollen sin med hele seg, noe som fører til at de får en dypere forståelse for det rollen representerer. Å snakke om at de kommer fra Norge og snart skal dit igjen, gjør kanskje at de bedre forstår at jeg og de andre studentene ikke alltid skal være i Swaziland. Gjennom å «snakke» norsk, får de kunnskaper om forskjeller mellom land. Jentene leker at de setter seg i en bil og kjører hjem til Norge, noe jeg tolker som at de skjønner at det er for stor avstand til at de kan gå, men ikke skjønner at det er for langt til å kjøre bil. De opparbeider seg forståelse, kunnskap og mening gjennom å leke, i tråd med det Öhman sier (2012).

Jeg observerte barn i forskjellige rolleleker, deriblant familieleker, eller mor, far og barn-lek, hvor de hadde mange ulike roller, men hovedsakelig mor/far og baby. Ser vi dette i sammenheng med Öhman (2012) kan det dreie seg om å forberede eller øve seg på å bli foreldre i fremtiden, eller å få forståelse for hva det vil si å være forelder, ha omsorg, lage mat og kjøre bil. I sammenheng med Leontjevs teori (i Askland & Sataøen, 2013), kan det hende barna kun kopierer handlinger de har sett voksne utføre, som når mor mater lillebror, eller når far lager middag. I følge Gadamer (2010) etterligner barna handlinger de har sett og lært, og får bedre selvbylde gjennom å mestre dem og dermed bekrefte seg selv og sin kunnskap. Vi kan bruke de samme teoriene til å prøve å tolke leken om kirka med kor, menighet og gudstjeneste. Kanskje prøver barna å forstå hva det vil si å be, være kristen, hva Gud og kirka er for noe. Kanskje kopierer de kun det de har sett og erfart i kirka uten noen baktanke med det. Det er vanskelig å si nøyaktig hvorfor disse barna velger å leke som de gjør, og de hadde trolig hatt vanskelig for å forklare det selv også.

Lekens trygge ramme

I praksisfortellingen om Emilie som ikke vil gå på utedoen, tolker jeg hennes kroppslige og verbale uttrykk som uttrykk for at hun er redd for å sette seg på utedoen, av frykt for å falle nedi og forsvinne. Hun leker med dukker og en håndlaget utedo både før og etter hendelsen, både alene og sammen med andre barn, noe som henger sammen med det Lillemyr (2014) skriver om hvordan barn kan leke ut skumle temaer. Her kan man trekke tydelige linjer til det Öhman (2012) kaller den terapeutiske effekten av lek, for å tolke hvorfor hun er opptatt av å

leke dette. Emilie ønsker å takle sin egen frykt gjennom dukkene. I leken får Emilie den trygge rammen Olofsson (1993a) beskriver, hvor det er mulig å avbryte leken dersom den skulle bli for farlig. Emilie har dermed kontroll over leken, og det føles trygt at dukkene går på do. Dukkene går inn og ut av utedoen og er redde for å lukke døra når de er alene. Dette gjentas gang på gang i tråd med Freuds psykodynamiske teori (Öhman, 2012).

Etter hvert blir også Lucas og Aksel med, og da kommer et element av kaos inn, hvor dukkene tisser og bæsjer overalt. Også her gjentas handlingen på nytt og på nytt. Dette kan man se på som det Freud (Öhman, 2012) kaller katarsis, den forløsende effekten. Dukkene har kommet over frykten og det er gøy å gå på do. På en annen side kan det hende at det ikke lenger handler om å håndtere det som er vanskelig, kanskje er det kaosaspektet i seg selv, den irrasjonelle leken som er hele poenget, noe Øksnes (2011a) sier henger sammen med hermeneutikken og fenomenologien.

I Swaziland opplevde jeg at mange av barna ofte lekte at de satte sprøyter (jowa jowa) på hverandre. I og med at læreren fortalte meg at dagen da barna fikk vaksine av sykepleieren var en dag full av engstelse og gråt blant barna, tolker jeg denne leken som en bearbeiding av hendelsen. Öhman (2012) sier at barn leker for å forstå og skape mening. Under vaksinasjonen hadde nok barna vanskelig for å forstå hvorfor de måtte igjennom noe som opplevdes så ubehagelig og skummelt. Gjennom leken øker de forståelsen sin for at de må ha vaksiner for å holde seg friske. Innenfor lekens trygge ramme (Olofsson, 1993a) gjør det ikke vondt på ordentlig, og barna har selv kontroll på det som skjer.

Voksne og lek

Barna er enige om at barn leker mer enn voksne. De mener at det å leke sammen med andre barn er vesentlig i leken. Skøtt (2011) mener at voksne som regel har en baktanke med å bli med i leken, og at de ofte planlegger lek for å nå spesifikke mål. Slik Øksnes (2010) påpeker, kan slike situasjoner i barnas øyne oppfattes mer som arbeid enn som lek, og da er ikke voksne med i *lek* slik barna ser det. Det kan være noe av grunnen til at barna svarer at voksne sjelden leker.

Barna forteller at det er en forskjell på å være barn og voksen, og at det er mye av grunnen til at voksne ikke leker like mye som barn. Som voksen har man forskjellige jobber og oppgaver man må utføre. Oskar på 5 år forteller at de voksne er med og leker en liten

stund, men så må de arbeide. Barna nevner både pauser, møter og arbeidstid som grunner til at voksne avbryter lek. Min forforståelse var at jeg kom til å få litt andre svar fra barna i Norge, da jeg hadde inntrykk av at dette var noe vi som pedagoger var gode på. Det kommer tydelig fram av barnas svar at dette er et glorifisert bilde av voksenrollen i den norske barnehagen. Det er diskutert mye rundt hvordan voksne skal forholde seg til lek, om de skal observere, tilrettelegge, delta eller lede (Öhman, 2011). Åm (2011) nevner flere mulige grunner til at voksne ikke deltar i lek, som det at de vegrer seg for å ødelegge leken eller å forvirre barna. Jeg sier meg enig i hennes uttalelse om at vi som voksne må bli flinkere til å delta i leken på barnas premisser. Her kommer vi igjen inn på hvordan man ser på lek, og om den voksne og barnet har samme begrepsinnhold. Tronesvold (2013) påpeker at dersom lekbegrepet ses i vid forstand, kan det å bli med i spontane bordaktiviteter også være en måte å være med i lek på.

Enkelte av barna sier at voksne leker mindre fordi de er for store eller for gamle til det. I en amerikansk undersøkelse svarte barn noe tilsvarende, at voksne leker mindre jo eldre de blir, og at det skyldes at de blir mer sårbare (Nicholson, Shimpi, Kurnik, Carducci & Jevgiovikj, 2014). Det virker altså som om dette er et syn barn over hele verden deler. Voksne får ikke plass på like trange steder som barn, det er et faktum. Dette kan hindre oss i å delta i barns lek på samme måte som dem, men kanskje kan vi innta en annen rolle i leken som ikke krever det av oss. Slik Skøtt (2011) sier, kan vi uansett ikke delta i leken på samme måte som barn, så kanskje må vi finne andre muligheter og innfallsvinkler.

Barna påpeker at voksne leker de også, men ikke i like stor grad og ikke på samme måte som barn. Barna forteller at man gjerne leker forskjellige ting med voksne og med andre barn. Med barn kan man leke hva som helst, sier de, mens med den voksne er det gjerne mer oversiktlige leker som regelleker, klappeleker og rolleleker. I Norge bærer svarene litt mer preg av at voksne er med i all slags lek, men ikke i mye større grad enn Swaziland. Man kan spørre seg om lek er noe som hører barndommen til. Ifølge både Eide-Midtsand (2016) og Kibsgaard (1999) blir leken med inn i voksenlivet også, men i andre former. Leken kommer til syne gjennom kunst og kultur, og den blir en måte å leve og se verden på som øker livskvaliteten. Barna setter også ord på dette, at voksne leker på en annen måte enn barn. Oskar og Emil snakker om en regellek som de forklarer at ikke passer for de voksne, bare for barn, fordi man må løpe veldig fort. Det som derimot passer veldig godt for voksne er «vaskeleken», sier Oskar. Han begrunner det med at det er noe voksne synes er gøy å gjøre, så det kan de godt leke. Dette viser at de tenker at voksne også leker, og at det handler om å

gjøre lystbetonte aktiviteter – selv om vasking kanskje ikke er så lystbetont for alle som Oskar tror.

Det er tydelig på barna at de liker å leke med voksne, de snakker varmt om situasjoner hvor voksne er med i rolleleker, rutsjer med barna, spiller spill eller forteller vitser. Dette gjør det enda tydeligere hvor viktig det er at voksne er deltakere i lek, og ikke alltid tar roller som observatør og tilrettelegger, selv om man også må det innimellom. Voksne må tørre å gi seg med i leken med hele seg. Så fort barna forstår at den voksne har et genuint ønske om å være med å leke, uten noen baktanker, er den voksne mer enn velkommen i leken (Åm, 2011). Dette forutsetter at leken får være på barnas premisser. Öhman (2012) skriver at voksenrollen varierer veldig mellom kulturer. Hun hevder at i vestlige kulturer er voksne med i lek og oppmuntrer til lek. Dette stemmer til en viss grad, men jeg vil påpeke at ut i fra svarene barna ga, blir det tydelig at dette bildet er litt mer glorifisert enn det virkeligheten viser. Vi er nok ikke så flinke til å delta i lek som vi kanskje tror, jf. Åm (2011). Kanskje må vi begynne å se mer på dette og aktivt gå inn og endre voksenrollen i dagens barnehage, slik at det vi sier stemmer overens med det vi gjør.

Lek og kultur

I følge Öhman (2012) er leken både universell og kulturell. Hun sier at barn leker rollelek over hele verden, men hvordan de gjør det varierer og blir påvirket av kultur. I min undersøkelse har jeg observert barn i rollelek, i tillegg til at de har fortalt om det under intervju. Både i Swaziland og i Norge leker barna mye rollelek, og særlig familielek går igjen begge stedene. Begge stedene inneholder slik lek mange forskjellige elementer, som å vise omsorg for en baby, lage mat og kjøre bil. Det som varierer er hvilke roller man har i leken. I Swaziland nevner barna både tanter, onkler, besteforeldre og naboer. I Norge legges det mer vekt på roller som dyr i tillegg til den nærmeste familien. Dette er nok et resultat av kultur. I Norge er det mer vanlig å se på dyr som hund, hest og katt som familiemedlemmer, og de får dermed naturlige roller i en familielek. I Swaziland er ikke dette så vanlig. Det som derimot er vanlig er storfamilien, hvor både besteforeldre, søskenbarn og tanter bor i samme hus og blir dermed med i «nærfamilien». Da er det naturlig at de får en plass i leken, mens i Norge drar man heller på besøk til disse i leken.

Jeg ser at leketemaene er ganske like i Norge og i Swaziland, mye av det samme går igjen. De fokuserer på de samme tingene, som vennskap, latter og glede, og de nevner mange av de samme lekene, som familielek og regellek. Barn fra begge land snakker om det at begrepet lek dekker mer enn det vi kanskje er vant til, de nevner blant annet aktiviteter som lesing, tegning og spill. Dette ser jeg i sammenheng med det vi kaller barnekultur, altså kultur av, med og for barn (Rammeplanen, 2011). Som Öhman (2012) sier, så blir barnekulturen til en viss grad påvirket av kulturen, men den varierer også mye innad i en kultur. Jeg mener at det da er rimelig å anta at den kan være lik fra kultur til kultur også, fordi barn er tross alt barn, uansett hvor de kommer fra. Barnekulturen blir også veldig påvirket av det barn ser på digitale plattformer (Jæger, Hopperstad & Torgersen, 2016). Dette ser vi tegn på gjennom at barn fra begge landene nevner karakterer som Supermann, Spider-Man, Elsa og Anna.

KONKLUSJON

I denne oppgaven har jeg belyst barns perspektiver på lek. Jeg har gått igjennom relevant teori og drøftet funnene mine i lys av det. Jeg har sett på funnene fra flere sider, og diskutert rundt både lekbegrepet, voksenrollen og hvordan leken kan være et rom hvor man både kan skape mening og bearbeide vanskelige opplevelser. Det viste seg underveis at oppgaven min ble veldig vid, da jeg ønsket å belyse alle funnene jeg fant interessante. Dersom jeg kun hadde fordypet meg i lekbegrepet hadde jeg fortsatt hatt svært mye å skrive om og det alene kunne ha blitt en omfattende oppgave. Det er noe jeg synes kunne vært spennende å gå videre med, og sett mer på. Det samme gjelder voksnes forhold til lek. Her møtte jeg meg selv i døra da jeg innså at det bildet jeg hadde av den norske pedagogen ikke stemte overens med barnas bilde. Vi har nok mye vi fortsatt kan diskutere fremover innenfor dette feltet.

Problemstillingen min var: **Hvilke tanker har barn om hva det vil si å leke?** Barn har veldig mange tanker rundt dette, mye er de enige om, andre ting skiller seg ut hos den enkelte. Barna er svært enige om at lek skal være gøy, og mange mener at så lenge man gjør noe som er gøy så er det lek. Begrepet dekker dermed mer enn vi er vant til å tenke. Barna mener at man kan leke for å øve seg og for å få andre egenskaper og ferdigheter enn i virkeligheten, men man kan også leke kun for å le og ha det bra. Jeg får inntrykk av at barna oppfatter det som om lek er noe man vokser litt av seg, selv om voksne også leker er det i mye mindre grad enn barn. Dette er noe jeg tenker vi som pedagoger må ta med oss, og aktivt gå inn for å endre til et bilde av en mer lekende voksen. Kanskje må vi bli flinkere til å ta med oss det lekende i måten vi ser verden på, slik Kibsgaard (1999) mener gir økt livskvalitet.

Etter å ha skrevet ferdig denne oppgaven, finner jeg det fortsatt utfordrende å sette ord på hva lek egentlig er. Jeg kan ramse opp kjennetegn, som at den skal være lystbetont, frivillig og spontan (Öhman, 2012), jeg kan si at det dreier seg om en egen verden, en innstilling man har oppi hodet (Olofsson, 1993a), og jeg kan si at lek kan være mye forskjellig, alt etter hvem man spør (Øksnes, 2011a). Men hva er lek, egentlig? Hvordan kan man definere leken? Jeg velger å konkludere med at vi kanskje ikke trenger å være i stand til å sette fingeren på nøyaktig hva det er. Kanskje er det nettopp det som utgjør det magiske ved leken, det som gjør lek til lek? For å kunne anerkjenne barnets opplevelsesverden er det kanskje det beste at ingen setter en universell definisjon. På den måten kan barn over hele verden til alle tider lage sine egne definisjoner, ut fra hva som gir mening for dem.

REFERANSER

- Askland, L. (2011). *Kontakt med barn. Innføring i førskolelærerens arbeid på grunnlag av observasjon* (2.utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Askland, L. & Sataøen, S.O. (2013). *Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Bergsland, M.D. & Jæger, H. (2014). Bacheloroppgaven. I M.D. Bergsland & H. Jæger (red.). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen* (ss. 51-87). Oslo: Cappelen Damm AS.
- Eide, B.J. & Winger, N. (2003). *Fra barns synsvinkel. Intervju med barn – metodiske og etiske refleksjoner*. Oslo: J.W. Cappelens Forlag.
- Eide-Midsand, N. (2016). Lekenhet ved kulturens utspring. Spontan, egenorganisert bevegelseslek blant barn – med spesiell referanse til gutters lekekultur. I H. Jæger & J.K. Torgersen. *Barnekultur* (ss.42-57). Oslo: Cappelen Damm AS.
- Gadamer, H.-G. (2010). *Sannhet og metode. Grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk*. Oslo: Pax Forlag.
- Hoyte, F., Degotardi, S. & Torr, J. (2015). What it is all about: topic choices in young children's play. *International Journal of Play*, vol. 4, utg. 2, 136-148.
- Johannesen, A., Tufte, P.A. & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4. utg.). Oslo: Abstrakt forlag.
- Jæger, H., Hopperstad, M.H. & Torgersen, J.K. (2016). Barnekultur: kultur for, av og med barn. I H. Jæger & J.K. Torgersen. *Barnekultur* (ss.11-26). Oslo: Cappelen Damm AS.
- Kibsgaard, S. (1999). Lek som livskvalitet. I S. Kibsgaard & A. Wostryck (red.). *Mens leken er god* (ss.18-33). Tano Aschehoug.
- Kibsgaard, S. (2014). Den livsviktige leken. I V. Glaser, I. Størksen og M.B. Drugli (red.). *Utvikling, lek og læring i barnehagen. Forskning og praksis* (ss.354-368). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2.utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Larsen, L.J. (2015). Play and space – towards a formal definition of play. *International Journal of Play*, vol.4, utg. 2, 175-189.
- Lillemyr, O.F. (2011). *Lek på alvor* (3.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Lillemyr, O.F. (2014). Lek som mangfold. I T.H. Rasmussen (red.). *På spor etter lek. Lek under moderne vilkår* (ss.13-28). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Løkken, G. & Søbstad, F. (2013). *Observasjon og intervju i barnehagen* (4.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Nicholson, J., Shimpi, P.M., Kurnik, J., Carducci, C. & Jevgjovikj, M. (2014). Listening to children's perspectives on play across the lifespan: children's right to inform adults' discussion of contemporary play. *International Journal of Play*, vol. 3, utg. 2, 136-156.
- Olofsson, B.K. (1993a). *I lekens verden*. Oslo: Pedagogisk forum.
- Olofsson, B.K. (1993b). *Lek for livet*. Oslo: Andresen & Butenschøn.
- Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. (2011). Oslo: Kunnskapsdepartementet
- Skøtt, K. (2011). Pedagogisk arbeid med barns lekefellesskaper. *Barnehagefolk*, 2, 34-41.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode* (4.utg.). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Tronesvold, T. (2013). *Lek og voksenrollen. En studie om barns lek og de voksnes involvering*. Lastet ned fra <http://hdl.handle.net/10642/2569>
- Øksnes, M. (2010). *Lekens flertydighet. Om barns lek i en institusjonalisert barndom*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Øksnes, M. (2011a). Lekens inkluderende muligheter. Et skjevt blikk på inkludering og barns lek i barnehagen. I T. Korsvold (red.). *Barndom – barnehage – inkludering* (ss.173-194). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Øksnes, M. (2011b). Med plikt til å leke? *Barnehagefolk*, 2, 20-25.

Øksnes, M. & Sundsdal, E. (2014). Lek – det som gjør livet verdt å leve! I T.H. Rasmussen (red.). *På spor etter lek. Lek under moderne vilkår* (ss.47-66). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Åm, E. (1984). *Lek i barnehagen – de voksnes rolle*. Oslo: Universitetsforlaget.

Åm, E. (2011). Hva gjør vi med leken? Et gjensyn. *Barnehagefolk*, 2, 69-73. (Den originale artikkelen ble trykt i 1985).

Öhman, M. (2011). Hva gjør vi med leken? Med nye øyne. *Barnehagefolk*, 2, 74-75.

Öhman, M. (2012). *Det viktigste er å få leke*. Oslo: Pedagogisk Forum.

VEDLEGG

Vedlegg 1: Intervjuguide – Swaziland

Today, I want to ask you guys some questions about play. I want to know what you think about play. I am a grownup, so I need you to help me answer these questions, because you are children – and that means that you know more about play than me. Do you think you can help me with that?

1. What do you like to do at school?
 - a. What is it that is fun about that? Can you tell me more?
2. Do you like to play at school?
 - i. Why/why not?
 - b. What do you like to play at school?
 - i. Can you tell me more about that?
3. Do you like to play at home?
 - a. What do you like to play at home?
 - b. Is it different playing at home and playing at school?
 - i. If yes, can you tell me why you think that is?
4. Do you like to play with toys?
 - a. Why/why not?
 - b. What kind of toys do you like to play with?
 - c. How do you play with the toys?
 - i. Can you give me an example?
5. Who do you like to play with?
 - a. Do you like to play with boys rather than girls? (*Eller motsatt*)
6. What is play?
 - a. What do you mean by that? (Form spørsmålene ut ifra hva barnet svarer).
 - b. Can you tell me more about that? (*se an om dette spørsmålet er nødvendig ut ifra svaret på det forrige*)
7. Do you think that children play more than grownups?
 - a. Why is it, do you think, that children play?
8. Do you like best to play inside or outside?
 - a. Why?
 - b. Do you play different things outside than inside?

- i. Can you give me some examples of what you play inside that you do not play outside? (*og motsatt*)
- 9. Do you ever play that you are someone else? (If this is hard, I can form the question like this: I have seen that you sometimes play that you are... - fill in what fits with the children who are there)
 - a. Who/what do you like to play then?
 - b. Can you tell me why you like it, do you think?
- 10. Do you ever play with grownups?
 - i. Can you give me an example?
 - b. At home? At school?
 - c. Is it different playing with grownups from playing with other children?
 - i. Can you tell me why you think that is? (*særlig hvis de sier ja*)

Vedlegg 2: Intervjuguide – Norge

I dag har jeg tenkt å stille deg/dere noen spørsmål om lek. Jeg har lyst til å høre hva dere tenker om lek. Det er dere, som er barn, som er eksperter på lek – dere vet mer om lek enn meg som er voksen. Derfor lurere jeg på om dere kan hjelpe meg med å lære mer om lek, og svare på spørsmålene mine om det.

Generelt om lek

1. Hva er lek?
 - a. Kan du forklare?
 - b. Hvordan føles det når man leker?
2. Hvorfor leker barn?
3. Leker voksne også?
 - a. Hvis nei – hvorfor ikke, tror du?
 - b. Tro du barn og voksne leker like mye?
 - i. Hvorfor? Hva kan være grunnen til det?

Individuelt om lek

4. Liker du å leke?
 - a. Hvorfor/ hvorfor ikke?
5. Får du leke hva du vil (når du er i barnehagen)?
 - a. ... med hvem
 - b. ... når?
6. Leker du med voksne? Fortell
 - a. Hjemme? I barnehagen?
 - b. Er det annerledes å leke med voksne enn med barn?
 - i. Kan du forklare hvorfor du tror det er slik?

Innhold i leken

7. Hva liker du best å leke – hva slags lek?
 - a. Hvorfor? Kan du forklare mer?
 - b. Hva leker dere nå for tiden?
8. Leker du noen gang at du er noen andre?
 - a. Hvem eller hva?

- b. Jeg har sett at du noen gang leker - hva er det som er så gøy med å leke akkurat det?
- c. Leker du noen ganger at du kan gjøre ting som du egentlig ikke kan på ekte?
- d. Hvordan kjennes det inni deg når du leker at du er noen andre?

Steder å leke

- 9. Liker du best å leke inne eller ute?
 - a. Hvorfor?
 - b. Leker man forskjellige ting ute og inne?
 - i. Eksempler
- 10. Leker du hjemme også?
 - a. Er det forskjell på å leke hjemme og i barnehagen? Fortell

- 11. Er det noe vi har glemt å snakke om som handler om lek?

Gi respons, takke for deltakelsen

Vedlegg 3: Samtykkeerklæring

Til: _____

Dato: _____

Forespørsel om deltakelse i barneintervju til bacheloroppgave

Mitt navn er Elisabeth Stølan og jeg går nå mitt tredje studieår ved Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning. Jeg skal nå skrive bacheloroppgaven min og ønsker å samle inn data til den her ved _____ Barnehage.

Temaet for oppgaven min er lek. Jeg ønsker å ha fokus på barnas perspektiv på lek, hva det betyr for dem, hva som er gøy å leke, om de mener barn og voksne leker like mye osv. Jeg ønsker rett og slett å få høre deres tanker og meninger om temaet, og ønsker derfor å gjennomføre intervju med barn. Det er barna som er ekspertene på temaet, så jeg er interessert i å høre hva de har å si. Jeg lurder dermed på om jeg kan få lov til å intervju ditt/deres barn.

Jeg kommer til å gjennomføre intervjuene her i barnehagen, enten alene eller med ett barn til – alt etter hva hvert enkelt barn føler seg komfortabel med. Jeg ønsker å ta lydopptak av samtalen og skrive den ned i ettertid. Dette er både for å være sikker på at jeg får med meg alt som blir sagt, og for å kunne være helt til stede i samtalen med barnet. Samtalene vil bli transkribert og anonymisert. Barna vil få fiktive navn, og barnehagen vil heller ikke bli oppgitt. Som student ved DMMH er jeg underlagt taushetsplikt, og alt av sensitivt materiale er derfor fullt konfidensielt. Det er kun jeg som vil ha tilgang til lydopptaket, og det vil bli slettet senest 30.06.2017 (etter at oppgaven er levert og sensur er blitt publisert).

Denne samtykkeerklæringen er ikke bindende, og du/dere kan derfor trekke dere når som helst om det skulle være ønskelig, da er det bare å ta kontakt med meg. Jeg kommer også til å be om muntlig tillatelse fra barnet før jeg gjennomfører intervjuet, og barnet har også lik mulighet til å trekke seg dersom det selv ønsker det.

Mine veiledere på DMMH er _____ og _____.

Ta gjerne kontakt dersom dere har spørsmål.

Med vennlig hilsen:

Elisabeth Stølan

Epost: _____

Tlf.: _____

Jeg samtykker i at mitt barn får delta i intervju som skal brukes i bacheloroppgave

.....

Sted/ dato

.....

Underskrift

Vedlegg 4: Informasjonsskriv

INFO: Observasjoner i forbindelse med bacheloroppgave

Mitt navn er Elisabeth Stølan og jeg går nå mitt tredje studieår ved Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning. Jeg skal nå skrive bacheloroppgaven min og ønsker å samle inn data til den her ved ____ Barnehage.

Temaet for oppgaven min er lek. Jeg har fokus på barnas perspektiv på lek, hva det betyr for dem, hva som er gøy å leke, hva slags leker som er populære osv. Jeg har tenkt å gjøre observasjoner av barna i spontane leksituasjoner som oppstår – ved å skrive praksisfortellinger om det som skjer.

Alle observasjonene vil skje i barnehagen, under spontane situasjoner i hverdagen. Observasjonene vil være helt anonyme, og jeg vil gi barna fiktive navn. Barnehagen vil heller ikke bli oppgitt. Som student ved DMMH er jeg underlagt taushetsplikt, og alt av sensitivt materiale er derfor fullt konfidensielt. Det er kun jeg som kommer til å vite hvem som er med i observasjonene, ikke en gang mine veiledere ved DMMH vil ha mer informasjon enn hvilken kommune barnehagen ligger i.

Jeg kommer også til å gjennomføre intervju med noen av barna, de det gjelder vil få egen info og samtykkeskjema om det.

Mine veiledere på DMMH er ____ og ____.

Dersom du/dere ikke ønsker at jeg skal skrive praksisfortellinger om ditt/deres barn, gi meg beskjed om det så fort som mulig.

Mvh. Elisabeth Stølan

(kontaktinfo)

